

## **MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI HAR TOMONLAMA RIVOJLANTIRISH**

Choriyeva Durdona Anvarovna Nizomiy  
nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti  
Maktabgacha ta'lim fakulteti Maktabgacha  
ta'lim psixologiyasi va pedagogikasi kafedrasida dotsent,  
Abduzaxidova Nilufar Rustam qizi “Maktabgacha ta'lim  
psixologiyasi va pedagogikasi” yo'nalishining 4 kurs talabasi

Maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama rivojlantirish — bu bolalar taraqqiyotining barcha sohalarini (intellektual, jismoniy, hissiy, ijtimoiy va axloqiy) muvozanatli tarzda rivojlantirishga qaratilgan tarbiya jarayonidir. Maktabgacha yosh bolalari uchun har tomonlama rivojlanish asosiy maqsadlardan biri bo'lib, bu jarayon bolalarning kelajakdagi muvaffaqiyatli va sog'lom hayotga tayyorlanishiga yordam beradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar, ayniqsa, aqliy, jismoniy, hissiy va ijtimoiy rivojlanishning muhim bosqichlarini o'taydilar, shuning uchun bu yoshda to'g'ri tarbiya va rivojlantirish metodlari zarur.

Har tomonlama rivojlantirishning asosiy sohalarini:

**1. Aqliy (kognitiv) rivojlanish:**

○ Ta'lim va bilimlar: Bolalar dunyo haqidagi boshlang'ich tushunchalarni o'rganadilar, oddiy mantiqiy fikrlash va qaror qabul qilish qobiliyatini shakllantiradilar. Bu jarayon ko'pincha o'yinlar, misollar va o'qituvchining turli topshiriqlari orqali amalga oshiriladi. Misol uchun, bolalar ranglar, shakllar, o'lchamlar va sonlarni o'rganishadi, ular tasavvur qilish va o'ylashni rivojlantiradilar.

○ Dunyoni tushunish: Maktabgacha yoshdagi bolalar o'rgatish va tajriba orqali dunyo haqidagi bilimlarini kengaytiradilar. Bu ko'pincha interaktiv o'yinlar, eksperimentlar, tashqi tabiatni kuzatish va ko'rgazmalar orqali amalga oshiriladi.

**2. Jismoniy rivojlanish:**

- **Motorika:** Bolalar o'zlarini ifodalashda qo'l, oyoq va tanani ishlatishni o'rganadilar. Bu rivojlanish o'yinlar va jismoniy mashqlar orqali amalga oshiriladi. Ular qo'l ko'z muvofiqligini (blokklar bilan o'ynash, shakllarni yasash), jismoniy chidamlilik va harakatlarni rivojlantiradilar.

- **Kichik va katta motorika:** Bolalar kichik motorika (qo'l, barmoqlarni ishlatish) va katta motorika (yugurish, sakrash, o'ynash) ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Bu ularning jismoniy rivojlanishiga yordam beradi, masalan, yog'ochdan o'ynash, rassomlik va boshqa badiiy faoliyatlar.

### **3. Hissiy rivojlanish:**

- **O'zini anglash:** Maktabgacha yoshdagi bolalar o'zlarining hissiyotlarini anglashni va ifodalashni o'rganadilar. Ular turli vaziyatlarda qanday his qilishlarini tushunishga, o'z his-tuyg'ularini boshqarishga o'rganadilar. Bu hissiy barqarorlikni rivojlantiradi.

- **Emotsional aqlli bo'lish:** Emotsional rivojlanish bolalarga boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish va hurmat qilishni o'rgatadi. Bu, ular o'zaro munosabatlarda hurmatli va ijtimoiy jihatdan moslashuvchan bo'lishlariga yordam beradi.

- **O'zaro munosabatlar:** Bolalar bir-birlariga o'zaro yordam berishni, birgalikda ishlashni o'rganadilar. Bu do'stlik, mehr-muhabbat va o'zaro ishonchni shakllantiradi.

### **4. Ijtimoiy rivojlanish:**

- **Ijtimoiy ko'nikmalar:** Maktabgacha yoshdagi bolalar boshqalar bilan aloqalar o'rnatishni, jamoada ishlashni, navbatni kutishni o'rganadilar. Bu ko'nikmalar bolalar o'rtasida ijtimoiy munosabatlarni rivojlantiradi va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantiradi.

- **O'zaro munosabatlar:** Maktabgacha yoshdagi bolalar turli rollarni bajarish orqali o'zaro munosabatlarni o'rganadilar. Misol uchun, ular o'yinlar orqali o'zlarini oilaning turli a'zolari, do'stlar va o'qituvchilari sifatida tasavvur qilishadi.

### **5. Axloqiy va estetik rivojlanish:**

- Axloqiy qadriyatlar: Maktabgacha yoshdagi bolalar hurmat, yaxshilik, adolat, yordam berish kabi axloqiy qadriyatlarni o‘rganadilar. Bu qadriyatlar bolalarga ijtimoiy jamoada muvaffaqiyatli bo‘lish imkonini yaratadi.

- Estetik rivojlanish: Bolalar san'atga qiziqish bilan o‘z hissiyotlarini, fikrlarini ifodalashni o‘rganadilar. Bu, ularning estetik didini rivojlantirishga yordam beradi. Rasm chizish, qo‘shiqlarni aytish, raqs qilish va boshqa san'at shakllari orqali bolalar o‘z ijodiy salohiyatini rivojlantiradilar.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama rivojlantirishda ishlatiladigan metodlar:

1. O‘yin metodlari: O‘yinlar bolalarga ko‘plab bilimlarni o‘zlashtirishga yordam beradi. Ular turli ijtimoiy rollarda o‘ynash orqali o‘zlarini sinab ko‘radilar va yangi ko‘nikmalarni o‘rganadilar. O‘yinlar bolalar uchun eng yaxshi o‘rganish vositasidir.

2. Interaktiv metodlar: Bolalarni faol ishtirok etishga undash, turli tajribalar, eksperimentlar, ko‘rgazmalar va suhbatlar orqali o‘qitish.

3. San'at va ijodiy faoliyat: Bolalarni rasm chizish, qo‘shiqlarni aytish, dramatik o‘yinlar orqali o‘z hissiyotlarini ifodalashga undash.

4. Jismoniy faoliyat: Sport, raqs, yugurish va boshqa jismoniy mashqlar orqali bolalarning motorikasi va jismoniy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash.

5. Musiqa va ritm: Musiqa va ritmik o‘yinlar orqali bolalar tinglash va harakat qilishni o‘rganadilar, bu esa ularning hissiy rivojlanishiga yordam beradi.

6. Kitoblar va ertaklar: Bolalarga ertaklar, she‘rlar va kitoblar orqali axloqiy qadriyatlarni o‘rgatish. Bu metod bolalarda tasavvur, nutq va intellektual rivojlanishning asoslarini shakllantiradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama rivojlantirish — bu ularning kelajakda muvaffaqiyatli va sog‘lom shaxs bo‘lishi uchun muhim bosqichdir. Har tomonlama rivojlanish uchun bolalar nafaqat aqliy, jismoniy va hissiy jihatdan o‘sib boradilar, balki ijtimoiy va axloqiy qadriyatlarni ham o‘rganadilar. Tarbiyachilar va otalarni tomonidan to‘g‘ri va muvozanatli yondashuvlar orqali bolalar o‘z salohiyatlarini

to'liq amalga oshirishlari mumkin. Bu jarayon ularning kelajakdagi hayoti va shaxsiy rivojlanishi uchun mustahkam asos yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sh.Xasanova "Bolalarni maktabga tayyorlash" ma`ruza matni.2018 y.
2. M.Hakimova, M.Ma`rufova "Bolalarni ijtimoiy moslashuvi" 2021 y.
3. Chorjeva, D. (2020). DIAGNOSTICS AS A BRANCH OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL KNOWLEDGE AND TYPE OF RESEARCH ACTIVITY OF A TEACHER. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 8(3).
4. Choriyeva, D. (2022). TARBIYACHINING PEDAGOGIK MAHORATINI OSHIRISHDA PEDAGOGIK TEXNIKANING ROLI. Zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya: Nazariy va amaliy izlanishlar, 1(24), 101-103.
5. Чориева, Д. А. (2021). МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ РАБОТЫ С АГРЕССИВНЫМИ ДЕТЬМИ. In Человек в современном мире: пространство и возможности для личностного роста (pp. 152-161).
6. Чориева, Д. А. (2019). Педагогическая диагностика в условиях дошкольного образования. Актуальные проблемы современного образования: опыт и инновации, 86.
7. Чориева, Д. А., & Ражабова, Г. Ф. (2022). ЗНАЧЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ДИАГНОСТИЧЕСКОГО СРЕДСТВА В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ. Results of National Scientific Research International Journal, 1(6), 327-343.
8. Чориева, Д. А. (2022). ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК ДИАГНОСТИКА ФАОЛИЯТИ БИЛАН ШУҒУЛЛАНУВЧИ ШАХСГА ҚЎЙИЛАДИГАН ТАЛАБЛАР: <https://doi.org/10.53885/edinres>. 2022.9. 09.014 Чориева Дурдона Анваровна Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети Мактабгача таълим факультети Мактабгача таълим психологияси ва педагогикаси кафедраси педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), в. б. доценти. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (9), 99-102.

9. Chorjeva, D. A. BO‘LAJAK TARBIYACHILARNING KASBIY MAHORATLARINI OSHIRISH YO‘LLARI. O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI NIZOMIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI, 385.
10. Anvarovna, C. D. (2024). MANAGEMENT OF INNOVATIVE PROCESSES IN PRESCHOOL EDUCATION. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 37(6), 58-62.
11. Anvarovna, C. D. (2024). МАКТАБГАЧА ТА‘LIMDA PEDAGOGIK DIAGNOSTIKA VA KORREKSIYALASHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 37(6), 48-53.
12. Anvarovna, C. D. (2024). ТА‘LIM-TARBIYA JARAYONIDA INNOVATSION PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK DIAGNOSTIK SAMARALI METODLARDAN FOYDALANISH. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 37(6), 54-57.
13. Choriyeva, D., & Ahmadova, S. (2023). Maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida ertaklarning ahamiyati. Maktabgacha va maktab ta‘limi jurnali, 1(2-3).
14. Durdon, C. (2023, December). KREATIVLIK ORQALI BOLALARNING QOBILYATLARINI OSHIRISH. In " Conference on Universal Science Research 2023" (Vol. 1, No. 12, pp. 302-305).
15. Durdon, C. (2023). BOLALARDA KREATIVLIK QOBILYATINI RIVOJLANTIRISH. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 265-270.
16. Choriyeva, D. (2023). OILA VA MAKTABGACHA TA‘LIM TIZIMIDA AMALGA OSHIRILADIGAN IJTIMOIIY VAZIFALAR. Talqin va tadqiqotlar, 1(32).
17. DURDON, C., & SHAHNOZA, K. (2023). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING KREATIVLIGINI OSHIRISHDA TASVIRIY FAOLIYATNING O‘RNI. Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan, 1(7), 191-196.